

Kosten van toezicht op financiën van gemeenten

Vaak wordt gedacht dat interbestuurlijk toezicht verantwoordelijk is voor een groot deel van de gemeentelijke toezichtlast. Recent onderzoek laat zien dat andere vormen van toezicht meer kosten met zich meebrengen.

Gemeenten moeten zich verantwoorden op vrijwel alle beleidsterreinen. Er is evenwel nog veel onduidelijkheid over de vraag welke kosten dit toezicht precies met zich meebrengt. Recent onderzoek (Toolsema *et al.*, 2010) kwantificeert de kosten van het toezicht op de financiële functie van gemeenten. Dit betreft alles wat met financieel beleid, financieel beheer en het beheersen van geld in de gemeente te maken heeft. De kosten die gemeenten hiervoor maken, de gemeentelijke toezichtlast, bestaat uit verschillende onderdelen. Gemeenten worden door de rijksoverheid verplicht financiële informatie te leveren, en ook de provincies willen regelmatig cijfers zien. Dit is interbestuurlijk toezicht. Bovendien moeten gemeenten een accountantscontrole laten uitvoeren. Samen met interbestuurlijk toezicht wordt dit extern toezicht genoemd. Hiernaast zijn gemeenten verplicht zelf financiële controle uit te oefenen, en moeten zij daarbij een rekenkamer of rekenkamercommissie inschakelen. Dit is intern toezicht.

Op basis van een casestudy en een proefenquête bij vier gemeenten is een vragenlijst opgesteld die is uitgezet bij een grotere groep gemeenten. Uiteindelijk heeft een representatieve groep van 53 gemeenten de enquête ingevuld. De kosten van de verschillende verplichtingen zijn voor gemeenten soms moeilijk in te schatten. Alle genoemde bedragen moeten daarom worden gezien als schattingen. Er zijn soms grote verschillen tussen gemeenten onderling in de opgegeven toezichtlast. Om de invloed van sterk afwijkende waarden op de uitkomst te beperken worden medianen gebruikt.

Omvang toezichtlast

Op basis van de enquête is de totale toezichtlast voor gemeenten becijferd op minstens honderd miljoen euro per jaar. Doordat niet alle kosten konden worden meegenomen, omdat het bijvoorbeeld lastig is kosten van specifieke ICT-systemen mee te rekenen, is dit een voorzichtige schatting. Ook zijn de kosten gemaakt door Rijk en provincies buiten beschouwing gebleven. Opvallend is dat er een lineair verband blijkt te bestaan tussen de toezichtlast en het aantal inwoners van de gemeente. Er zijn dus geen schaalvoordelen zichtbaar. Financieel toezicht is natuurlijk onmisbaar. Ook

wanneer dit niet langer verplicht zou zijn zouden gemeenten hier geld aan blijven uitgeven. Daarom is in de enquête gevraagd welk deel van de kosten men ook zou maken zonder de verplichting vanuit het toezicht. Uit de antwoorden blijkt dat gemeenten 36 procent van de kosten, dus 36 miljoen euro per jaar, niet zouden maken als dat niet verplicht zou zijn. Het gaat hierbij om activiteiten die zij voor de eigen organisatie niet nodig vinden.

Grootste kostenposten

De toezichtlast bestaat vooral uit drie grote componenten: de interne toetsing van getrouwheid en rechtmatigheid, 37 miljoen euro per jaar, de accountantscontrole, inclusief het faciliteren en aanbesteden daarvan, 25 miljoen euro, en het in stand houden van de lokale rekenkamer, 17 miljoen euro. Het grootste deel van de toezichtlast betreft intern toezicht. Dit is goed voor 61 miljoen euro per jaar, 61 procent van de toezichtlast. Hieronder vallen onder meer de interne toetsing van getrouwheid en rechtmatigheid en de lokale rekenkamer. Extern toezicht is verantwoordelijk voor de overige 39 miljoen euro. Het bedrag aan extern toezicht kan verder worden opgesplitst in de kosten van de accountantscontrole, 25 miljoen euro zoals eerder genoemd, en de kosten van interbestuurlijk toezicht, samen 13 miljoen euro; dat deze bedragen niet optellen tot 39 miljoen euro wordt veroorzaakt door afrondingsverschillen. Opvallend is dat de lasten van interbestuurlijk toezicht dus slechts een klein deel, 13 procent, uitmaken van de totale toezichtlast op het gebied van de financiële functie.

Beperken toezichtlast

Regelmatig worden voorstellen gedaan om de toezichtlast voor gemeenten te beperken. Zo stelde de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken voor om gemeenten niet langer te verplichten een verordening op te stellen met betrekking tot eigen onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid (Tweede Kamer, 2008-2009). Uit het hier besproken onderzoek blijkt dat dit de toezichtlast zou laten dalen met slechts drie procent.

MAARTEN A. ALLERS
Directeur COELO en
universitair hoofddocent
aan de Rijksuniversiteit
Groningen

LINDA A. TOOLSEMA
Onderzoeker bij COELO
en universitair docent
aan de Rijksuniversiteit
Groningen

LITERATUUR

- Toolsema, L.A., M.A. Allers en A.S. Zeilstra (2010) *De toezichtlast van gemeenten op het gebied van de financiële functie. COELO-rapport 10(4)*.
Tweede Kamer (2009) *Brief van de staatssecretaris van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties*. 30.902(15), 12.